

Reboot #3

Europa mist de menselijke maat

Chris Aalberts

16 december 2008

Deze tekst is door Chris Aalberts uitgesproken op 16 december 2008 in het kader van Reboot.

Erasmus schreef bijna vijf eeuwen geleden zijn 'klacht van de vrede': een pleidooi voor de vreedzame omgang tussen volkeren, tegen iedere vorm van oorlog en geweld. Erasmus zei: 'het grootste deel van het volk veafschuwt de oorlog en smeekt om vrede. Slechts zeer weinigen, wier goddeloos geluk afhangt van het ongeluk van anderen, wensen oorlog'. Erasmus zou pas eeuwen later op zijn wenken worden bediend: in 1957 werd het verdrag van Rome ondertekend, waarmee de Europese samenwerking voor het eerst gestalte kreeg. Sindsdien kennen we in West-Europa geen oorlog meer.

Men zou nu net als Erasmus verwachten dat het volk een groot enthousiasme voor de Europese Unie kan opbrengen. De EU geeft ons immers de vrede waar we eeuwenlang op hebben moeten wachten. Maar enthousiasme voor Europa lijkt te veel gevraagd. We weten weliswaar niet beter of Nederland is lid van de Europese Unie, maar tegelijk is er bijna geen onderwerp wat zo weinig interesse onder burgers oproept. De gemiddelde burger weet niets over Europa, heeft er geen interesse in, blijft bij Europese verkiezingen thuis en stemt tegen de Europese Grondwet.

Politici vertellen burgers dat Europa heel belangrijk is, maar overtuigen de burger nauwelijks. Er gaapt een grote kloof tussen de politieke realiteit, waarin de politiek vele taken en verantwoordelijkheden aan de EU heeft overgeheveld, en de perceptie van burgers over hoe de politiek zou moeten functioneren: op een kleine, menselijke schaal. Wat gaat hier mis? Wat kan Nederlanders overtuigen dat het huidige Europa wenselijk is en hun steun behoeft? Politici geven vier weinig overtuigende antwoorden.

Het eerste antwoord van politici is dat burgers zich voor Europa moeten interesseren omdat Europa alle grote problemen van deze tijd oplost: de EU bestrijdt terreur, redt het klimaat en verzacht de kredietcrisis. Problemen die te groot zijn voor Nederland, kunnen vanaf nu aan Europa worden overgelaten. Maar is dat waar? Niemand kan zien wat Europa echt doet, wat dat concreet betekent en welke gevolgen dat heeft. Theoretisch begrijpt iedereen dat dit waar zal zijn, maar daarmee is het nog niet overtuigend want niemand kan het zien.

Het tweede antwoord is dat burgers Europa moeten steunen omdat de EU ons dagelijks leven enorm beïnvloedt. 80% van de regels komen uit Europa: je kunt in het buitenland pinnen,

overstappen van de ene naar de andere mobiele aanbieder en toch je telefoonnummer behouden, en er is nu betere productinformatie op zonnebrandcrèmes. Maar is dat bevredigend? Waarom is dit Europees en geen Nederlands beleid? In feite is er niets Europees aan en burgers begrijpen dat intuïtief allang.

Het derde antwoord is dat Nederlanders misschien niet blij zijn met Europa, maar andere landen wel. In Polen leefde men onder het juk van het communisme, en daarom is men enorm blij nu lid te zijn van de EU. De Ieren hebben sinds ze lid zijn van de EU nog nooit zo'n grote economische groei gekend. De EU bekeken door de bril van andere landen is een aardig gedachte-experiment, maar doet toch de vraag opdoemen wat Nederland precies aan de EU heeft: alleen anderen lijken ervan te profiteren. Moet een Nederlander Europa steunen omdat Polen dat ook doen?

Het vierde en laatste antwoord is dat Europa zich kan ontwikkelen tot een wereldmacht. We zijn economisch allang een wereldmacht, maar ook politiek kunnen we verschil gaan maken. Europa mag niet meer verdeeld zijn over Irak of over ingrijpen in Oost-Congo, want dan pas kunnen we echt invloed uitoefenen. Maar Europees buitenlands beleid is niet per se het beleid wat Nederlandse burgers goed vinden. Er komt een eensgezinder geluid dat Nederlanders aan de basis niet steunen. Dat kan ook geen steun voor Europa opleveren.

Politici hebben wel antwoorden op de vraag waarom de burger zich voor Europa moet interesseren en Europa moet steunen, maar kunnen er niet mee overtuigen. Politici hebben hetzelfde probleem als burgers: zij weten eigenlijk ook niet precies wat het concrete verschil is dat Europa in ons dagelijks leven maakt en wat we zouden missen – behalve de open grenzen – als de EU morgen niet meer zou bestaan. Politici willen dat niet erkennen en dat komt critici van Europa op twee verwijten te staan:

Critici krijgen telkens te horen dat ze niet begrepen hebben hoe de EU werkt en hoe belangrijk Europa is. De nee-stemmers bij het Europese referendum hadden immers ook niet begrepen hoe Europa werkt: geïnformeerde burgers stemmen altijd voor en zullen de relevantie van de EU niet ter discussie stellen. Als je 'nee' stemt, heb je Europa niet begrepen en moet je nog eens uitgelegd krijgen hoe Europa werkt en hoe belangrijk Europa is. Maar ook de grootste politieke experts weten niet precies hoe Europa werkt. Europa is juist een onderwerp om veel vragen over te stellen. Wie weet nu precies wat de Europese commissie aan terreurbestrijding doet?

Critici krijgen bovendien te horen dat ze tegen Europa zijn. Als je nee stemt tegen een Europees verdrag, kun je alleen tegen Europa zijn, het is emotie en niet rationeel. Rationele burgers weten immers hoe belangrijk de EU is en die ontwikkeling moet je niet in de weg staan. Maar ook dit verwijt is niet waar: Europeanen zouden juist deze vragen moeten stellen om het Europese project veilig te stellen en te verbeteren, maar de politiek heeft dit verboden. Het is als bij George Bush: je bent voor of tegen ons. Maar het ontkennen van de gebreken van de EU, lost die gebreken niet op.

Het debat over Europa zou erbij gediend zijn te erkennen dat de menselijke maat in Europa volledig zoek is, en dat dit een fundamenteel probleem is, ook als de EU als bestuurlijke structuur

verder goed functioneert en goede resultaten boekt. De vraag die op tafel moet liggen is hoe de EU kan functioneren op een manier die rekening houdt met de menselijke maat, de maat die velen op dit moment niet terugzien. Die vraag is nog lang niet beantwoord.

Maar Erasmus biedt uitkomst. We moeten ons weer realiseren dat Europa in de eerste plaats een vredesproject is en geen bestuurlijke structuur. De regels en bureaucratie uit Europa zijn niet de reden waarom Europa zo belangrijk is en zijn zelfs heel makkelijk misbaar. Misschien is dat zelfs de beste manier om politiek haar menselijke maat terug te geven; op het nationale niveau. Europa wordt zonder al die regels en ambtenaren weer datgene waarvoor het bedoeld was: een verbond van volkeren die gezamenlijk kiezen voor een vreedzame toekomst.